A. Łuckiewič i J. Stankiewič.

Biełaruski prawapis.

Wilnia Drukarnia M. KUHTY 1918

I. Skaz. Słowa. Skład. Zyk. Litera. Hałosny zyk. Suhałosny zyk. Pauhałosny zyk.

§ 1. Skaz. Dumka wykazanaja słowami, zawiecca *skazam,* Napr.: *Čytar čytaje. Wučni wučacca. Małaćbity małociać.* Usio heta skazy, abo wykazanyje słowami dumki ab čytary, wučniach i małaćbitoch.

§ 2. Słowa. Skaz składajecca s słoŭ; naprykład, u skazie *„Dzieci hulajuć"* dwa słowy.

§ 3. Skład. Słowa dzielicca na čaści abo składy. Hetak u słowie *cha-ta* dźwie čaści abo dwa składy.

§ 4. Zyk. Słowy składajucca z zykaŭ; napr.: u słowie *woł* try zyki.

§ 5. Litera. Kab zapisywać abo drukawać zyki, jość znački, katoryje zawucca *literami.*

Biełaruskaja mowa maje 36 zykaŭ. Adny zyki pišucca abo drukujucca adnym asobnym dla kožnaha zyku znakam ci literaj:

a, b, c, ć, č, d, e, f, g, h, i, j, k, i, ł, m, n, ń, o, p, r, s, ś, š, t, u, ŭ, w, y, z, ź, ž

Pierepišecie hetyje litery.

Druhije zyki nie majuć dla siabie asobnaje litery i abaznačajucca dźwiema literami; hetkich zykaŭ čatyry: **dz, dź, dž, ch.**

Pierepišecie hetyje litery.

Zyk *f* čužy, niebiełaruski. Dziela hetaha ŭ biełaruskaj mowie słoŭ z zykam *f* zusim mała: *fabryka* (ale časta i *chwabryka*), *Afryka* i h.p.

Taksama zyk ***g*** užyvajecca tolki ŭ niekatorych słowach: **ganak, guzik, ga-ga-ga** (kryk husiej) i niekatorych inšych.

§ 6. Wialikije i małyje litery. Dla abaznačeńnia kožnaha zyku jość pa dźwie litery: adna małaja, a druhaja wialikaja. Wialikije litery taksama čytajucca, jak i małyje, tolki jany inačej pišucca abo drukujucca.

Napišecie ŭsie wialikije litery.

§ 7. Hałosny zyk. Tyje zyki, katoryje možna piejać abo wymaŭlać biaz pomačy druhich zykaŭ, zawucca hałosnymi: **a, e, i, o, u, y**

Pierepišecie hetyje litery.

§ 8. Suhałosny zyk. Suhałosnymi zykami zawucca takije, katorych nia možna piejać abo wymaŭlać asobna biez hałosnych zykaŭ. Heta buduć: **b, c, ć, č, d, dz, dź, dž, f, g, h, k, l, ł, m, n, ń, p, r, s, ś, š, t, w, z, ź, ž.**

Pierepišecie hetyje litery.

§ 9. Paŭliałosny zyk. Apra̍ča zykaŭ hałosnych i suhałosnych jość jašče zyki paŭhałosnyje. Paŭhałosnych jość dwa: *j, ŭ.* Heta tyje ž hałosnyje: *i, u,* tolki wymaŭlajucca jany karaciej, tak karotka, što ich biez jakoha-niebudź hałosnaha nielha wyhawaryć.

§ 10. Litery, katoryje abaznačajuć hałosnyje zyki, sami zawucca hałosnymi; katoryje abaznačajuć suhałosnyje zyki—suhałosnymi i katoryje paŭhałosnyje — paŭhałosnymi.

Pierepišecie nižejnapisanyje słowy i zakasujcie ŭ ich hałosnyje litery:

Maci, Baćka, Čełaviek, Młyn, Staŭ, Stawok, Wada, Reka. U letku u krynicy wada ściudzionaja, a ŭ race ciopłaja, a ŭ zimku naadwarot. Sonce świecić Zorki zijajuć. Jakaja miesiačnaja noč! Piwonija ćwicie. Žyta krasuje. U Hanulčynym harodčyku pieknyje krasački. Jak siahońnia miesiačna było ŭ nočy!

§ 11. Hałosnyje i suhałosnyje zyki dzielacca pawodłuh wymovy na ćwiordyje i miakkije.

Hałosnyje ćwiordyje jość: a, e, o, u, y; miakki hałosny: **i**.

Suhałosnyje ćwiordyje, katoryje zaŭsiody čuwać ćwiorda: **č, d, dž, ł, r, š, i, ž.** Suhałosnyje **siarednije**, katoryje čuvać raz ćviorda, druhi raz miakka: **b, c, dz, g, h, k, m, n, p, s, w, z.** Suhałosnyje **miakkije**: **ć, dź, l, ń, ś, ź.**

Pierepišecie nižejnapisanyje skazy i zakasujcie ŭ ich ćviordyje suhałosnyje:

U race wiaducca raki i ryba. Wincul pahnaŭ karowy ŭ pole. Dom staić na ŭzhorku. Letaś była wialikaja pawodka. Sioletniaje žyta ŭmałotnaje. La stała stajała maci. Busły palacieli ŭ wyraj. Nastula pasadziła čyrvonuju rožu. Adčyni wakno. Smačnyje śpiełyje čarešni. Pajšoŭ bujny doždž. La płotu pasadženy lipy. Dzicia raście, jak na draždžach.

Pierepisać i zakasawać siarednije suhałosnyje:

Lawonicha i miacielica—biełaruskije skoki. Tam dobra, dzie nas niema. Chto hare na wału, toj śpić na kału. Hareš na wału, śpiš śmieła na pału. Kali strawa dahodzie, to j samawar nie paškodzie.

Družna, dzietki, budźma ŭ zhodzi,
Ci ŭ niadoli ci ŭ pryhodzi,
I złučemsia ŭ šnur, jak husi,

Na dabro ŭsiej Biełarusi.

Pierepisać i zakasawač miakkije suhałosnyje:

Na uźleśsi staić chata. Caca, lala — dy ŭ kišeń. Budzie i na našaj wulicy światа. Budziem wučycca, pakul śmierć łučycca. Hamanić, hamanić, znač, niema što zmanić. Ich koń ledź nohi ciahaje. Caho-ž ty tak źbiedniŭsia? Susiedźka moj daražeńki! Adčyni dźwiery.

II. Dzialeńnie słoŭ na składy. Pieranos słowa z adnaho radka na druhi. Akcent. Kali pisać wialikie litery.

§ 12. U słowie bywaje adzin abo niekalki składoŭ. Napr.: Boh, va-da, ba-rana. Kožny skład my wymaŭlajem adnym ducham. Dla wymaŭlańnia kožnaha składu my adzin raz adčyniajem wusny.

Asobnyje suhałosnyje, jak ***s, z,*** i paŭhałosnyje ***j, ŭ,*** stojučy asobnie, nie stanowiać składu i wymaŭlajucca razam z adnym s susiednich słoŭ.

Dym idzie s komina. Dudki robiać z łazy. Byli ŭ baćki try syny.

Napisać i raźbić na składy:

Hwazdy robiać z zialeza. Cehły robiać z hliny. Ihnat hare pole. Sałaŭi piajuć u mai. Učora było światа. Dzieci wučacca ŭ škole Marta źwiła wianok z wasilkoŭ, Asaka raście na bałocie. Žonki bielać pałatno. Krasawik — wiesnawy miesiac. Dzie raście zwaniec, tam požni kaniec. Dzie prapała karoŭka, tam niechaj i wiaroŭka.

Słowa, ŭ katorym jość adzin skład, zawiecca *adnaskładowym,* napr.: koń; dwa składy—*dwochskładowym,* napr.: **ła-wa; šmat składoŭ** — *šmatskładowym,* naprykład**: čyr-wo-nień-ki.**

Wypisać spačatku adnaskładowyje słowy, dalej dwochskładowyje i naapošku šmatskładowyje:

Adliha. Sonce. Miesiac. Wucha. Kraj. Strach. Hannula. Plamieńnik. Świet. Šyja. Zwada. Aŭhińnia. Prysada. Woka. Wulica. Jajco. Hrech. Zajac. Kwietka, Ćwiet. Mak. Małanka. Wiasiołka Wolcha. Wosień. Wučyciel. Wučycielka. Ziemlarob. Krawiec. Kasiec, Čytar. Papiera. Niadziela. Paniadziełak. Siena. Halina. Suččo. Barnawałok. Suświetny. Aściarožny. Letašni.

§ 13. Pieranos słoŭ z adnaho radka na druhi. Kali słowa nie pamieščajecca ŭ adnym radku, dyk čaść jaho možna pieraniešci na nowy radok.

Pieranosiačy słowy na nowy radok treba:

1. Pierenasić tolki całyje składy, *napr.* **ka-lo-sy, ra-sa.**

2. Adna suhałosnaja pamiž dźwiema hałosnymi pieranosicca na nowy radok, napr. na-ha.

3. Z dźwioch adnalkowych suhałosnych, što stajać pamiž hałosnych, adna pakidajecca, a druhaja pieranosicca, napr.: **wia-siel-le, kažec-ca.**

4. Adna litera nie pakidajecca i nie pieranosicca, *napr.,* nia možna pieraniešci hetak; **i-šoŭ, A-dam.**

5. Adnaskładowaje słowa nia dzielicca; jano abo ŭsio pakidajecca, abo ŭsio pieranosicca, *napr.* **sad, kot**.

Pierepisać słovy i padzialić ich, jak dla pieranosu:

Wiesna. Ptuška. Siestra. Kniha. Zima. Lampa. Chadnia. Siednia. Nažžo. Čytańnie. Noč. Syradoj pić zdarowa. Pastuch paličyŭ awiečki. Składany nožyk. Doktar lečyć chworych. Kupcy kuplajuć koni. Siestra tče krosny. Siańnia ŭ nas dažynki Kali nia lubicie maje ihrv, dyk zabiraju swaju dudu, dy damoŭ pajdu.

§ 14. Akcent. Wymaŭlajučy sława, my adzin skład u im wymaŭlajem hałaśniej, čymsia druhije. Hetkaje pawyšeńnie hołasu nad adnym s składoŭ zawiecca akcentam.

Akcent abaznačywajecca wostrym značkom i bywaje na pieršym składzie ad kanca słova (wada), na druhim (niwa), na trejcim (dudačka), na čaćwiertym (raskazywajuć) i inš., — adnym słowam, jon pastajannaha miesca nie maje, i my rozna powyšajem hołas u roznych słovach.

Pry žmieni słoŭ može źmieniacca i akcent, *napr.:* **koł—kała (ale koła — koły); woŭk — waŭki; pan — pany; baba — babula; chata —chatańka.**

Pierepišy nižejnapisanyje skazy i pastaŭ, dzie treba, akcent:

Tatula. Matula. Bratok. Dola. Haława, hrošy, haračynia. Wieličynia. Ty wiasioły, a jon wiesialejšy. Ihnat wykuliŭsia s sanak. Ci ŭmiieješ ty kulacca? Hetyje ščeniaty jašče ślapyje. Našaj cialicy dwa hady. Hady wiaducca ŭ bałocie. Hawary, woŭče, paciary, ale ty druhoje dumaješ.

§ 15. **Kali pišucca wialikije litery?** Wialikije litery pišucca: na pačatku imi Boha, imion światych, imion i prozwiščaŭ ludziej, nazowy świat—hadaŭnikoŭ, nazowy krajoŭ, hor, rek, wiosak,

miest, wulic, nazowy (imia) zywiły i na pačatku asobnych skazaŭ i pisańnia. *Naprykład:* **Boh. Prancišak Skaryna, Kalady. Biełaruś. Rajskije hory. Nioman. Kuty. Wilnia. Wilenskaja wulica. Rahula, Zučok.**

Wučeń spačatku skaže hołasna i wyraźliwa, a paśla napiše nazowy swaje wulicy i miesta, dzie žywie, abo swaje wioski, miastečka, kudy z wioski jeduć na torh ci kirmaš. Dalej niechaj napiśe nazoŭ swaje najbliżejšaje raki abo woziera, a potym swajo imia; i proźwišče, imia swajho baćki, maci, bratoŭ i inš.

D y k t o ŭ k a .

Boh bolš maje, jak razdaŭ. Arciemienak dobry majstra. Syny Jazepawy Lawon i Piotra pajechali ŭ les. Kalady, Wialikdzień i Siomucha — heta hadaŭniki. Wilnia lažyć u sutokach Wielli iWialejki. Nioman, Dniepr i Dźwina najwialikšyje biełaruskije reki. U Witebščynie wielmi šmat wazior. Horadnia, Połacak, Miensk i Smalensk — staryje biełaruskije miesty. U Słucku kaliś tkali pieknyje słuckije pajasy. Našaja Padłaska daje šmat małaka.

III. Ab pisańni i - y - j, ŭ.

§ 16. i *pišecca tam, dzie čujecca, stanowiučy adna abo razam s suhałosnaj asobny skład.* Napr.: sini, sunica.

Paśla ćwiordych suhałosnych nikoli nia pišecca **i**, *ale* **y**.

Śpišecie nižejnapisanyje skazy i zamiest kryžyka pastaŭcie *i* abo *y*,

Prač...taj hetuju kn...hu. U ...ch č...sta ŭ chac.... Mał... žuk, a wial...ki huk. Niema słužk... dla pastušk.... Na šarak... muž...k p...tajecca, c... daloka da rak.... Pakul žan...cca, zaha...cca. U marc ... z ...my nia hon...ć, u aprel... trawa nie raście. W...dać, ale daloka d...bać. Č...ž...k, č...ž...k, dzie ty b...ŭ? Adz...n woł padłas..., a druh.. rab... B...wajcie zdarow..., c...sow... paroh.... Šawiec paš...ŭ bot... Jak łaž...cca, dyk nia može nab...cca, a jak ustawać, d..k raščot brać.

i *pastaŭlennaje ŭ siaredzinie składu pamiž suhałosnaj i hałosnaj, nie wymaŭlajecca, a służyć tolki dla źmiakčeńnia suhałosnaj,* napr.: wieka, dzieżka.

Niechaj wučni hołasna i wyraźliwa pračytajuć nižejnapisanyje składy, a paśla ich pierapišuć.

bie	**bia**	**biu**	**bio**
cie	**cia**	**ciu**	**cio**
dzie	**dzia**	**dziu**	**dzio**
mie	**mia**	**miu**	**mio**
nie	**nia**	**niu**	**nio**
pie	**pia**	**piu**	**pio**
sie	**sia**	**siu**	**sio**
wie	**wia**	**wiu**	**wio**
zie	**zia**	**ziu**	**zio**

Dla źmiakčeńnia suhałosnaha ł **i** *nie ŭžywajecca, bo jość miakkaje l: Paslia* **ł***, a takža miž* **l** *i hałosnaj* **i** *nie bywaje.* Napr.: les, lotać, lany, luty.

Paśla **l** *nikoli nia pišecca* **y**.

D y k t o ŭ k a .

Kamień lažyć na miažy. Cyhan, dzietki, nie bahaty. Budzie j na maim rynku kirmaš. Žydy žywuć u mieście. Nia pieršy raz waŭku ŭ lesie zimawać. Čatyry wiarsty za piać dzion jak ahniom spaliŭ. Kamu pa kamu, a tabie dwa kamy. Nie pakul «hodzie», pakul «usio». Prawady na wietašku — nasieńnie ŭ haršku. Woŭk sabaki nie baicca, ale źwiahi nia lubić. Woŭk da lesu ciahnie.

§ 17. ***J pišecca:***

1) pierad hałosnaj spačatku słoŭ i składoŭ.

Julka. Januk. Jazep. Jedu. Jabłyk. Jahada. Jon. Jana. Twaje. Skiń swaje ciesnyje boty. Daje, myje.

2) Jak treba adłučyć suhałosnuju ad hałosnaj.

Napryklad: **abjechać, źjechać, padjeści, bje, siemja.**

Pierepišecie i dakončcie:

Ja bju	Ty bješ	Jon bje

Ja pju	Ty...	Jon...
My bjom	Wy bjecio	Jany bjuć
My....	Wy...	Jany...

Pierad, ***y j*** *nikoli nia pišecca.*

Spišecie nižejnapisanyje skazy i zamiest kropki pastaŭcie i abo j.

Wostra...a ihołka. Hniły...e jabłyki. Dobry...e dzieci. Pa...edziem ław...ć rybu. Strašny...e sny śn..l...sia ...amu. Janučok budu...e chatku. Ja hetaha nia wieda...u. Ihołka tonka...a. Piai swa...e pieśni Małady ...e lety chutka m...na...uč. Jak ma...ucca twa...e baćki? Čaho ty ba...šsia? Dzie p...uć, tam i li...uć. Kali nie na...eŭsia, to i nie nal...žeššia. Jak na stale, to ruki swa...e. Jaka...a ptuška, tak....e i pieśni. I sawa swa...e dzieci chwal...ć. Nie pa ...urku šapka. Nia ...eŭ, nia ...eŭ — nia moh, a ...ak pad...eŭ, dyk spać by loh. Ta...a ziaziula, ale nie tak kuku...e. Śmierć i radz...ny nie wyb...ra...uć hadziny.

Kali na kancy słowa abo składu čujecca **i** *karotka, to treba pisać* **j**. Naprykład:

Moj, swoj, twoj, toj, kryj, chawajcie, dawajcie, dahladajcie.

kii—kij, rai—roj, karawai—karawaj, złodziei—złodziej, krai—kraj, lichadziei—lichadziej, źmiai -źmiej, woi—woj.

Pierepišecie nižejnapisanyje skazy i zamiest kryžyka pastaŭcie *j* abo *i:*

Čy... heta jabłyk? Zrobiłosia ciamnie.... Jurka daŭ mnie ja...co. Babula ba...e ba...ki. Jo... treba pamyć da...nicu i pada...ć karowu. Ihnatka po...dzie ŭ skołku. Nie pazira... na mianie. Usio adžywa...e pad sonie...kam. ...on pa...šoŭ u les u ...ahady. ...ana ščyra...a. Uwa...dzi d chatu, Kal... nia p...uć, to j nie dziaku.... Swo... swa...mu paw...nien pamahać, Kiń prad sabo..., zno...dzieš za sabo.... Da... Bože, kab usio było hože, a što nia hože, taho nie da... Bože.

Kali **i** *ŭ pačatku słoŭ i składoŭ prypadaje paśla hałosnych, choćby ŭ papiarednim słowie, i čuwać karotka, to zamiest* **i** *naležyć pisać* ***j****.* *Naprykład:* Jon *i*dzie, jana jdzie; *i*hrać, za*j*hrać; *i*dzi—pa*j*dzi.

Na kancy słoŭ i składoŭ paśla suhałosnych j nikoli nia pišecca.

§ 18. *Ŭ pišecca tady, kali pierad im, choć by i ŭ papiarednim słowie, staić hałosny zyk.* Napr.: byŭ, daŭ, woŭk; była ŭ chaci; jana ŭžo napiekła blinoŭ.

Paśla suhałosnych, paŭhałosnych i na pačatku hutarki ci skazu (paśla astanawočnych znakaŭ) **ŭ** *nia pišecca.* Napr. byŭ u chaci; jon užo pajšoŭ; daj ukusić jabłyka.

D y k t o ŭ k a .

Poŭna krasačak u lesie. Zirk u wadu: a ŭ wadzie cień jaho. Suk złamaŭsia, i parabak zwaliŭsia na ziamlu. Zajac skočyŭ, što duchu, i ŭciok žywy. Jon nie padumaŭ, što robiŭ. Ty ŭžo stary. Čuŭ zwon, ale nia wiedaŭ, dzie jon. Chłopcy pajšli ŭ les. Piŭ, piŭ, dy nie dapiŭ. Ja jšoŭ pa darozi i pačuli kryk. Pahladzieŭ i ŭbačyŭ, što pa poli biahuć dwa waŭki. Płakaŭ, płakaŭ— usio Boh adnakaŭ; jak staŭ piejać, staŭ Boh načej dawać. Śmierć uzławaŭšysia Ŭlezła ŭ chatu praz komin. Zławiŭ leŭ zajca i chacieŭ jaho źješci. Ja tut užo daŭno ždu ciabie.

W *pišecca tolki pierad hałosnymi. Kali pry žmieni słowa paśla* **w** *nima hałosnaha, dyk zamiest* **w** *pišecca* **ŭ**: ława — łaŭka, słowa—słoŭ.

Źmianić hetyje słowy tak, kab zamiest *w* było *ŭ*:

trawa, ława, hrywa, drowy, haława, sawa, drewa, niwa, dziwa, aliwa.

IV. Miakkije i siarednije suhałosnyje. Pierachod *d* i *t* u *dz* i c.

§ 19. Miakkije *ć, dź, ń, ś, ź,* nikoli nia pišucca pierad hałosnymi. Zamiest ich u takich prypadkach pišem *ci, dzi, ni, si, zi.*

ć—ci	kleć — kleci
	wić — wici
	sieć — sieci
	krucić — krucicie
	wazić — wozicie

D y k t o ŭ k a .

Moj baćka hare pad lesam. Usio cieła ŭ ranach. Cikawaja cialica. Maci lubić syna Kamu harawać, tamu nie

ŭmirać. Ciesna siadzieć na hetaj łaŭcy. Ptuška laciću ciomny les. Kali duša ŭ ciele, dyk žyćcio ŭ Boha. Ciotka miesić ciesta. Ja wašeć i ty wašeń, chto-ž nam chleba napašeć? Stal kawać ciažka. Jak baćki twaje majucca? Drewy i kraski ćwituć, a trawy krasujuć. Choć woch, da ŭ dwoch. Ni ŭ piać, ni ŭ dziesiać. Za adnaho wučonaha dziesiač nie wučonych dajuć i to nie biaruć.

dź—dzi	*ledź — ludzi*
	roŭnadź — roŭnadzi
	jedź — jedzieš
	dźwiery — dzira.

D y k t o ŭ k a .

Čeławieče, nia jedź hetaj darohaj, bo nie dajedzieš, dzie treba. Dziciaci treba dać małaka. Hdzież tabie na miadźwiedzia: ledź nohi ciahnieš! Ludzi siedziać na ławach. Kali wiadziecca, dyk i na ščepku pradziecca. Siadźcie za stoł i ješcie wieraščaku. Jany dziela dziaciej pierajechali ŭ miesta. Nie radzisia krasnaj, a ščasnaj. Wydźmuchaj ahniu ŭ jamcy. U sadzie rastuć sadowyje drewy, a ŭ lesie dzikije. Dziaciuk zapłaciŭ za boty dziewiaćdziesiat rubloŭ. Jedźma damoŭ, łudziački. Ciomnyje ludzi bajacca wiedźmy, choć jaje nidzie niema.

ń — ni	*koń — koni*
	cień — cieni
	aleń — aleni
	pień — pni

D y k t o ŭ k a .

Busińki, busińki — abodwy halusińki. Awadzień ukusiŭ kania. Łapacień taki bob. U tydni siem dzion. Haspadar kupiŭ sažań droŭ. U wiečary cień wialikšy, jak u dzień. Hlańcie, što hena pakazałosia. U žniŭni žnuć žyta. Wierasień—asieńni miesiac. Što staje chadni, kali ničoha nia wychadziš. Ni sieła, ni pała, daj babie sała. U haračyniu dobra siadzieć u ciani. Kamień na kamiani lažyć! Pa Haspažy spušci tydzień i adzin dzień, tady žyta siej što dzień. Klikni Hańku s sadu. Narwi mnie sinich krasačak.

ś—si:	*woś — wosi*
	kaśba — kasi
	prośba — prasi

D y k t o ŭ k a .

U wosień ścieluć lon. Świet Božy šyroki. Mnie sonce aślapiło wočy. Siena kosiać u letku. Laśnik ścieraže les. U śnieżni bywaje šmat śniehu. Chto jedzie na snaści, a chto na ščaści. U tryścieni mnuć lon. Ściebani jaho puhaj. Moładaść — usio durnaść. Siereda bywaje siarod tydnia. U miesiacy trydcać abo trydcać adzin dzień. Štoś zabaleło ŭ hrudzioch. My z našym susiedam pasiabrawali. Kaśba pačałasia, skasi i ty swaju sienažać. Starec prosić chleba, ale prośba nie zaŭsiody pamahaje. Užo wośmaja hadzina.

ź - zi:	*złaź — złazić*
	reź — rezi

D y k t o ŭ k a .

Zorki zichaciać u niebie. Niechaj jon uźlezie na drewa. Pajdziema na ŭłaziny da Sawiničaŭ. Biełaruś maja, ziemla rodnaja! Trawa pazielanieła. U łaźni jość pałok. U Adama siahońnia łaźbiny. Jakajaś reź u žywacie. U zimku małociać zbožže. Usiesłaŭ i Bračysłaŭ biełaruskije kniazi. Zirni, ci tak ja napisaŭ? Pry darozie pasadžena bulba. Na bierazi raki stajaŭ busieł. U Ryzie pa fabrykach jość šmat biełarusaŭ. Stoł staić na padłozie.

§ 20. Zyki *z, s, c, dz,* **addzielenyje suhałosnymi ad** *i, ie, la, io, iu,* **a taksama pierad** *ć, l* **i paŭhałosnym** *j* **zaŭsiody źmiakčajucca. Značycca, bywaje** *ź, ś, ć, dź.* **Tolki pierad** *h, k, ch* **suhałosnyje** *z, s, c, dz* **nie źmiakčajucca.** Naprykład: źbić, aświer, dźwiery, ślaza, hość, źjechać, ale zhiń, schinacca, skiemić.

Pierepišecie nižej napisanyje skazy i zamiest kryžyka pastaŭcie ***z, s, c, dz*** **abo** ***ź, ś, ć, dź.***

...kiń heta. ry...zio. Kupiec zarabiŭ ... wieście rubloŭ. Maci ... chinułasia nad dzicianiom. ... wiršnia štoś papsawałasia. U pročki ... birajsia, a žyta siej. Pustoj ptuški, dyk pustyje j pie...ni. Wučeń pračytaŭ ...wie knihi. Ni

...ciaty, ni pawiešeny. U zimku ...wiery chawajucca ŭ nory. Pa...piech ludziom na ...miech. Jaho hołas zwinić, jak zwanoček. ...lina bywaje zara ...liwaja. Ra...nik zarezaŭ barana. Nia rypajcie ...wiaryma. Cyhan jak haleje, dyk ...mialeje. ... lapy išoŭ woščupkam. My byli ŭ ha...cioch. Ci jo...ć u was ...wiran? Škło jakojeś ...miannaje. Jabłyny ...wituć biełym ...wietam.

§ 21. Kali pry źmieni słowa paśla *d* i *t* prypadaje *i, ie, ia, io, iu* to *d* pierachodzić u *dz*, a *t*—ŭ *ć*. Napr. *lod—na lodzie; chata —ŭ chaci.*

Napisać źmianiŭšy słowy tak, kab zamiest *d* było *dz*, zamiest *t—c:*

Lod, chata, ty, płot, rot, kot, mołat, rod, wada, kałoda, zołata, barada, harod, sad, miesta, ciesta, drozd, brod, most, rešata, rada, hazeta, świet, narod, karahod, aziarod, buda, zwada, had, wierad, pierad, siereda, rabota, achwota, halita, kalita, kapota, hoład, lebieda wuda, sirata, miata, wata, sud, swat, hrad, brat.

V. § 22. Jak adroźnić suhałosnyje: b-p, d-t, h-ch, dz - c, dź-ć, z-s, ź-ś, ž-š.

Kali zyki *b, d, h, dz, dź, z, ź, ž* stajać pierad suhałosnaj abo na kancy słowa, dyk jany časami čujucca jak *p, t, c, ć, s, ś. š.* Kab dawiedacca, što pisać, treba słowa źmianić tak, kab paśla niewyraźliwych suhałosnych staŭ hałosny zyk. Napr.: *rybka—rybačka, sad—sadu.*

b-p. Pierepišecie nižej napisanyje skazy i zamiest kryžyka pastaŭcie *b* abo *p:*

Zatrubi ŭ tru...ku. Zasy... hetuju jamu. Balić zu.... Zławiŭ małuju ry...ku. Ciapier chle... darahi. Kot admaroziŭ ła...ku. Hdzie ty dzieŭ ša...ku? Nasyp aŭsu ŭ žoła.... Ważyš na ry...ku, waž i na jušku. U Adama wysoki ło.... Ło... jaho ła...kaj pa plačoch. U harodzie raście bo.... Ce... wisić u humnie. Poŭnaja łu...ka zbožža. U sadzie la płotu pasadženy li...ki i du...ki. Nie adarwi poča...ki ad kałyski. Ukiń u harščok niekalki dra...koŭ soli. Muzyka ihraŭ na skry...cy. Halu...ka lotaje pa zahumieńni. Chle... na stale, ruki swaje.

***d-t.* Pierepišecie nižej napisanyje skazy i zamiest kryžyka pastaŭcie *d* abo *t*:**

Idu pa kła...cy. Mio... sało...ki. Sabaka źniuchaŭ śle... zajca. Adhadaj hetuju zaha...ku. U maim sa...ku śpiejuć jabłyki. Adkła... nia jdzie ŭ ła.... Na race taŭsty lo....

Cha...ka stareńkaja pachililasia. Ty bra... moj, ješ chleb swoj. Rybku možna ławić i wu...kaj i sie...kaj. Kožny naro... pawinien šanawać swaju mowu. Heta kwie...ka nie dla twajho nosu. Hra... pabiŭ pšanicu. Hoła... i chota... mučać ludziej. I ja byŭ kaliś moła... U kawala ciažki moła.... Kali maješ haru... žyta—budujsia. Dobra du ...ka łazowaja, a Iapiej duda wialikaja. U le...ku lublu ciabie, dzie...ku, a zimoj źjem chleb s świńnioj.

h-ch. Pierepišecie hetyje skazy i zamiest kryžyka pastaŭcie *h* abo *ch:*

Sioleta haro... stručny. Adzin naro... prytupiŭsia. U miadźwiedzia jość biarło.... Kali wy addaścio doŭ...? Dla cielaci adharodženy katu.... Zrańnia idzie śnie.... Bo... usio bačyć. Dobra zrabiŭ Bo..., što nie daŭ świńni ro... jana-b uwieś świet pabala-b. Pastu... ściaro... awiečki. Woŭkkaniu... zarezaŭ kania. U Mikitawych dźwiery napita adčynieny; du... spuščajuć, čad. Tak lo...ka stało na sercy, byccam kamień z hrudziej zwaliŭsia. Adzin jechaŭ z wozam, a druhi ŭle...ce. Łamać drewy hre.... Načležniki pajechali na načle.... Praz dzirawy mie... zbožže sypiecca. Jakaja dra...kaja daroha! Niema nam nijakaje palo...ki.

dz-c. Pierepišecie hetyje skazy i zamiest kryžyka pastaŭcie *dz* abo *c*:

U Słu...ku ŭsio pa lu...ku. Jość praca hrama...kaja prywatnaja. My siahońnia waryli klo...ki. Kaliś po la...kije kniazi wajewali s kijeŭskimi. Ksion... pajechaŭ da chworaha. Anhli...kaja mowa wielmi ciažkaja. Nawahra...ki i Ašmianski pawiety sumiežnyje miž saboj. Kupie... kupiŭ lon. Krawie... pašyŭ świtku.

dś-c. Pierepišecie hetyje skazy i zamiest kryžyka pastaŭcie *dź* abo *ć*:

Le... padniaŭ hety kamień. U wosień kapajuć re...ku. Ach, jaki ž ty Ianu...ka! Naš zabu...ka časta zabywajecca. Chwalko nachwalicca, a bu...ka nabudziecca, Niechaj-by rabiŭ barždžej, a to porycca, porycca: čysty ŭžo paro...ka. Pryhle...sia da jaho: jaki jon wialiki wyras. Sia... bližej. Je... chutčej, dy zaje...sia pa darozie ŭ miastečka. Lebia... pławaje. Ba...ki hadujuć dziaciej. Padymi henuju žer.... Poŭnaja kle... aŭsu. Sałoma pačała tle... Zaciahni kalosy pad pawie.... Dumki za harami, a śmier... za plačyma. Mie... dastajuć z ziamli. Roŭna... — heta roŭnaja ziemlia. Dzioha...

honiać z drewa. Haspadar pastawiŭ wialikuju ka... kapusty. Nie wa...ciesia, ludzi, bo ŭsim błaha budzie.

z-s.* Pierepišecie hetyje skazy i zamiest kryžyka pastaŭcie *z* abo *s:

Na strasie moch wyras, na mochu biaro...ka, milej swaja chatka, jak čužaja wio...ka. Biehała li...ka kala lesu bli ...ka. U knižcy šmat abra...koŭ. Ma...kaj mažuć skwaradu, piakučy bliny. Pakacilisia ślo...ki z wačej siracinych. Babula ŭmieje raskazywać cikaŭnyje ka...ki Husty le... zawiecca huščarom. Kaladami bywaje wialiki maro.... Ka...cy nieśli šeść ko.... U harodzie chodzić piać ko.... Wo... siena ŭciskajecca rublom. Be... pachnie. Uwieś le... roŭny, adzin suk doŭhi. Tru... abo piesak pužliwaja žywiolinka. Dziaciučok tro... jabłyńku. Wiera... ćwicie ŭ wosień. Šawiec padbiŭ padno...ki. Žytni koła... daŭžejšy, čymsia jačmienny. Poła... prymierz da śniehu. Jaho zyčny hoła.... Ukiń tre...ku ŭ ahoń.

ź—ś.* Pierepišecie hetyje skazy i zamiest kryžyka pastaŭcie *ź* abo *ś.

Źle... z drewa. Hu... ciapier doraha kaštuje. Užo pačałasia ka...ba. Napišy mnie pro...bu. Takaja niahoda, što choć ty s chaty nie wyła.... Dziadula siadzić na pry...bie. Chado...ka pajšła ŭ škołu. Juha...ka i Lawo...ka pajšli ŭ jahady. Ka...bit kosić siena. U drabinie złamałasia wo....

ž—š. Pierepišecie hetyje skazy i zamiest kryžyka pastaŭcie ž abo š.

Kab nia je...ka, nie adzie...ka, dyk była-by hrošaj dzie...ka.

Praz Biełaruś stu...kaj lijecca reka Nioman. Rabotnik cia...ka pracawaŭ. Ptu...ka začapiłasia no...kaj za wołas siła. Składany no... načej zawiecca składančykam. La darohi staić kry.... U kramie prada wali ry.... Wyharni kačare...kaj wuhal s piečy. Świńni biaz wobmie...ki nia buduć jeści. U zimku časta ženiać Ciare...ku, heta značycca, robiać takije hulni. Kotka zławiła my...ku. Ci cot, ci li...ka? Na palicach lažać kni...ki. Poŭny ko... bulby. Kali ŭziaŭsia za hu..., nie kažy, što nia du.... Z jełki zwaliłasia šy...ka. Hušču źjeŭ, a žy...ku pakinuŭ. Na mura ...ku smačnaja trawa. Na ŭźmie...ku pastu...ka paświla karowy.

VI. Pierachod častki *z* **ŭ** *s*.

§ 23. Častka *z,* niezaležna ad taho, ci pišecca asobna ad słowa, ci z im źliwajecca,
pierad k, p, t, ch, c, č, s, š, f pierachodzić u
s; pierad usimi inšymi suhałosnymi (b, d, dz, dź,
dž, g, h, l, ł, m, n, r, w, z, ź, ž) a taksama pierad hałosnymi i paŭhałosnymi astajecca niaźmiennaj.

D y k t o ŭ k a .

Jon pryjšoŭ s pola — z raboty, a ja s palawań- nia — z lesu. Miesiac paziraje z-za chmar. Ja pajdu z joj, a nie s taboj i nia z im. Nie wychadzi z domu. Z nowym hodam, z nowym ščaściem winšuju ja was. Parabki išli s požni. Z miesta pryjechali kupcy. Pracawityje pčołki pracujuć z rańnia da wiečara. Pastuch zhledziŭ, jak woŭk prycikaŭsia da awiec. Skul wy pryjšli? Z wosieni pajšli dażdžy i jšli ažno da pieršych marazoŭ.

§ 24. *Raz* i *uz,* źliwajučysia s čarodnym słowam, pierad k, p, t, ch, c, č, s, š, f pierachodziać u *ras* i *us:* raskinuć, rastaptać, raschinucca, raścierci, rasčynić, rassypać, uschapicca, uskinuć i inš.

Pierad usimi inšymi suhałosnymi, hałosnymi i paŭhałosnymi astajecca *raz* i *uz:* raźbić, razdać, raźjechacca, uźmiežak, uzarać.

D y k t o ŭ k a .

Raźmiani mnie hrošy. Raskapaj wialikšuju jamu. Ja raśpisaŭsia za ciabie. Raźwiažy hety wuzioł. Padziarecie
ryźzio na stužki i satčecie ryzoŭku. Rasčyni wakno. Raźniasi hetyje listy. Nastula raźliła wadu. Jon razmazaŭ plamu jašče bolej. Raściahni hetyje šnury. Jon paziraje ŭ wakno. Baćka raździaliŭ swaje hrošy pamiž synami i dačkami. Zorki rassypalisia ŭ niebie. Uźleź na drewa, razhledźsia nawakoł. Uskinuŭ chatylok
na plečy, raźwitaŭsia z baćkami i pajšoŭ da miesta ŭ nawuku. Baćka ŭschapiŭsia, abuŭ boty i, rasčyniŭšy dźwiery, wyjšaŭ na panadworak. Raźwiejsia, tuman; raspływieciesia, chmary! Poruč raskidany rodnyje wioski, — žalem ściskajucca hrudzi. Na ŭźbiarežžy było šmat piasku.

VII. Pierachod *o* i *e* ŭ *a*.

§ 25. O pišecca tolki tady, kali na im jość akcent; kali-ž pry žmieni słowa akcent pierachodzić na inšy skład, to pišecca *a*. Naprykład: nož—nažom, koł—kałom.

Kali na *e* byŭ akcent, dy pry žmieni słowa zyjšoŭ z jaho, dyk zamiest *e* pišem *a* tolki tady, kali akcent pierajšoŭ na *čarodny* skład. Kali-ž staić dalej, dyk *e* nie žmieniajecca. Naprykład: śnieh—śniažynka, wiečar—wiaćorny—wiečarynka.

§ 26. *Nie* i *biez*. Kali ŭ čarodnym słowie (asobnym ci źlitym *z nie* abo *biez)* pieršy ad pačatku skład maje akcent, to *nie* i *biez* pierachodziać u *nia* i *biaz*: nie było — nia budzie; biaz soli, biaz chleba. Kali-ž pačatkowy akcentawany skład maje ŭ sabie *a,* dyk *nie* i *biez* nie źmieniajecca: *„nie ja* piaju: narod Božy daŭ mnie ŭ pieśni ład pryhožy"; chleb *biez* masła, kaša *biez* sała, a bulba *biaz* soli.

D y k t o ŭ k a .

Sčyhlik niewialički hramadu źbiraje. Maładomu — moładaść, a staromu — staraść. Ad słowa «hod» wywodzicca «ŭhodki». Słowami my wykazywajem našyje dumki. Pawadyr — heta čeławiek, katory wodzić druhich. Pa race płyŭ lod, katory z małych rečak naniesła wada; šybka płyli ladowyje kryhi, raźbiwajučysia ab bierahi. Na ŭźbiarežžy stajaŭ maleńki damok. Zialony les i pazielanieŭšyja ŭžo pali wyhledali wielmi piekna. Nie kažy «hop», pakul nie pieraskočyš. Niejki nieznajomy čeławiek uwajšoŭ u chatu. La chaty byŭ niewialiki harodčyk. Hety šnurok nia wydzieržaŭ cižaru, bo jon niamocny. Mowa niemcaŭ zawiecca niamieckaj, a biełarusaŭ — biełaruskaj. Wartaŭnik ćhodzić u načy nawakoł domu. Biednaja twaja hałowańka! Drenna jamu chadzić u maroźliwuju noč. Pa majoj haławie astaniecca ŭsio tabie: i taŭkač, i mialon, i staroža, i pryhon.

VIII. Kali słowa *nie* treba pisać asobna, a kali razam; złučenyje słowy; častki *žc, ž, by, b.*

§ 27. Kali kažem, što čahoś nia treba robić, što čahoś nia robicca, abo što štoś nia dziejecca, tady *nie* pišecca asobna. Np.: nie mani, nie biary, nie spaŭ, nie świtało. Kali-ž kažem, *jaki* chto

jość, abo jak što śzrobleno, tady *nie* pišecca razam s čarodnym słowam. Napr.: niewialikaja jełka, niadobry čeławiek, niepryjaciel.

§ 28. Złučenyje słowy.

Časam dwa abo niekalki słoŭ złučajucca i tworać adno nowaje słowa, katoraje zawiecca złučenym. Słowy, katoryje złučajucca ŭ adno złučenaje, źwiazywajucca s saboj hałosnaj *a.* Napr.: makacior, čuža- polny, druhadzień.

Časami słowy złučajucca i biez złučajučaje hałosnaje, nap.: dziańhub, niedastoj-let.

§ 29. Častki *že, ž* i *by, b* s papiaredni słowam

zlučajucca złučkom. Naprykład: A moj-že ty labiedźka! A maje-ž wy ludziački,

dy kudy-ž wy jdziecio? Pryjšou-by ty, bracie, zrańnia, dy papracawaŭ-by trochi. Zamiest siadzieć, padaiła~b ty, dačuška, karowy.

VIII. Astanowačnyje znaki.

§ 30. Kab čytać dobra, čytar pawinien wiedać, što značać astanowačnyje znaki:

- “,” Zakawyka pišecca miž skazami tam, dzie hukajučy trochu ździeržywajemsia. Kali vyličajem niekalki rečaŭ, imion abo nazovaŭ, tady adłučajem wyličenyje słowy zakawykaj, aprača apošniaha słowa, pierad katorym staić *i.* Napr.: My jeli kapustu, wieraščaku i krupnik. Sioleta dobry ŭradžaj, ale pšanica, sačeŭka i haroch błaha uradzili.
- “;” Kropka z zakawykaj pišecca pamiž skazami, katoryje wykazywajuć dumki nia wielmi ciesna złučenyje miž saboj. Paśla kropki z zakawykaj treba ździeržać hołas bolej, čymsia pry zakawycy, i mieniej, čymsia pry kropcy.
- “.” Kropka staić na kancy skazu; pry joj treba nia tolki prypynić, ale i panizie hołas.
- “?” Pytalnik staŭlajecca paśla pytańnia; prad im treba pawysić hołas.
- “!” Kličnik staŭlajecca paśla wyklikańnia.
- “:” Dwukroppie značyć blizka toje samaje, što litery h. zn, (heta značycca), dyk słowy paśla dwukroppia bywajuć abjaśnień- niem ci dalejšym wywadam taho, ab čym kazano raniej.

- “„ “” Čužasłoŭ pakazywaje, što słowy, pamieščenyje ŭ im, abo čužyje, abo nadzvyčajnyje, abo ŭžwanyje ŭ jakim-niebudź asabliwym, značeńni. Kali ŭ apawiedańni prywodziacca ŭłasnyje słowy kaho, to staŭlajucca ŭ čužasłoŭ s papieredžajučym dwukroppiem.
- “-“ Złučok złučaje dva ci bolš słoŭ tak, što z ich robicca adna całaść; naprykład: pierš-na-pierš. Kali złučok staić na kancy radka, to jon pakazywaje, što słowa jašče nia skončyłosia, a rešta jaho jość na čarodnym radku.
- “—“ Praciažka ŭžyvajecca tam, dzie piśmieńnik prad rešajučym słovam, ci prad raźwiazkaj choče krychu praciahnuć cikawaść čytaroŭ.
- “(...)” Skobki abyjmajuć jakuju-niebudź bočnuju ŭvahu, katoruju jany wyj- majuć sa źwiazi skazu, tak što słowy pierad skobkami astajucca ciesna źwiazanymi s słowami paśla ich, byccam słoŭ, pamieščenych u skobkach, zusim nie było.
- “...” Niedaskaz staŭlajecca, kali piśmieńnik nia choče wykazać usiaje swaje dumki, ale choče prymusić čytara, kab jon sam dahadaŭsia jaje.

Dyktoŭki.
№ 1, §§ 16—18.

Nichto nia wiedaje, jak chto abiedaje. Naš tata zaniaŭzdoleŭ. Zamiest mianie jaho ŭziali ŭ sałdaty. I z nieba sarwaŭsia i ziamli nie dastaŭ. Koń zaniepaŭ na zadnije nohi. Heta pieknaja kraska, ale pachu nijakaha nie maje. Lapiej haławie pakłanicca, čymsia naham. Koni ŭžo daŭno zapreženy. Nowaje sita na kałku wisić, a staroje pad łaŭkaj nawalajecca. Zapiaješ ty ŭ mianie druhim hołasam. Nie zaprohšy, nie kažy «nu». Zarupiło tabie jechać u takuju pahodu. Huli-huli, dyj u łapci abuli. Čym chočeš, tut zarablaj i karmisia. Hušču pajeŭ, a jušku na kahał. Zaraŭnuj jamu. Žyta dobra zaruniεło. Na dware zarać pačało. Niwadniusieńkaje zaranački nie widać na niebie. Zaswarysia na jaho, niechaj nie dureje. Ad kašlu dzicia zasipieło. Haspadynia zaskwaryła bulbu słaninaj. Choć u łaplenym, aby nie ŭ chaplenym. U bahataha haspadara poŭnyje arudy roznaha zbožža. Siańnia ŭ nas kapusta z zataŭkaj. Nie zataŭkaj krupieni, miasa pakładziecca. Praz siłu i koń nie paciahnie. Cełaje zaŭłońnie nabrała cybuli. Jak zirnuŭ, dyk zaraz i paznaŭ. Inšy čeławiek staŭ, jak niestaŭ pić. U swaim kraju, jak u raju. Što duša maje, tym i prymaje. Nie adbiwajsia ad swajho kraju.

№ 2, §§ 19-20.

Leta źbiraje, a zima prajadaje. Daj že, Bože, na. žyćcio, na byćcio, na dobraje zdaroŭje, na doŭhi wiek. Rańniaja ptuška zubki ciarebić, a poźniaja wočki tre. Unadziłasia świnka ŭ niŭku: ci niŭku sažni, ci świnku zabi. Śmiechi dla ŭciechi, a praŭda dziela Boha. Žywie haspadar zapaśliwa, nikomu nie kłaniajecca. Ci ty zaprasiŭ haściej na łaźbiny? Idziecie, dzieci, z zastolla, puściecie haściej. Pad wiečar zaściudzianieło na dware. Začapiŭšy źwiahu, nia skora adčepišsia. Nie źwiazy- wajsia sa mnoj, ja ciabie nie čapaju. Zhaniena maja rabota. Sabaka niešta źwiahlicca: znać, čužy čelawiek idzie. Kamu zdałosia, a na mnie zbyłosia. Nia bojsia źwiahliwaha, a kušliwaha. Achwota jość, ale zdatnaści niema. Ziamielka nas kormić, a sama ješci nia prosić. Małanka źziaje, źziaje, dyj bliśnie. Jon nia złomak, nia duža jaho złamaješ. Złośnica naša i ješci nie pajšła. Na kraj świetu pajdu ad was. Jaki sakawik, taki i krasawik. Złaŭlu ja ciabie, labiedźku. Pašukaj u świronku kluča. Twaja stužka ciamniejšaja koleram ad maje.

№ 3, § 21.

Što budzie miru, toje j babinamu synu. Hdzieś za morem, hdzieś na wostrawi, tam kaban žywie, łyčem hare, nahami skarodzie, chwastom sieje, za im pšanica rodzie, dzied stary chodzie, pšanicu źbiraje, pirahi piače i ŭsio wojska kormie. Dy nam taho nie znajšci, nam taho nie bačyć, Tam dobra, dzie nas niema. Nie kryčała warona ŭ haru latučy, a ŭniz i pahatowi nia budzie. Pad staraść dziadula zaniepadać staŭ. Boh sioleta zaradziŭ pšanicu. Zaskarodžywaj skarej harod, a jak zaskarodziš, pryježdžaj z baronami da mianie. Zachini ad wietru świtkaj dzicia. Zachawaŭ tak, što nichto nia znojdzie. Zwary zacirki s skwarkami. Źwinieła kamora, źwinieła, hdzie naša Tacianka siadzieła, siedziučy ŭ kamory nie hulała, tonkije abrusy tkała. Zvyš łohu wočy nia chodziać. Zhodliwyje dajuć wam rady, ale wy słuchać nia chočecie. Što ŭ lesie rodzicca, u dware zhodzicca. Zdaloku widzić twajo woka. Skuru ździerci treba za hetakuju winu. Ničoha nia moh skazać ździŭleny twajoj movaj. Daj jakich niebudź zierniat z rešata. Twajo woka zirka, zdaloku zieryć! Złodzieju niema wiery, choć ziamlu ješć. Zrańnia byŭ doždžyk.

№4, §22.

Byŭ kwas, dy nie było was. Nie kładzi sabacy palca u rot, bo adkusić. Doždž zaskočyŭ nas u darozie. Ździek nad chlebam — wialiki hrech. Kali Boh złučyć, čeławiek nie razłučyć. Papaŭ u nierat, ni ŭzad ni ŭpierad. Kołas, što zierni at nie maje, dahary łob zadziraje. Wyrwi krasku sabie. Irža źjeła kosku. Dzieci paleźli ŭ sad. Babula ŭmieje kazki dobra kazać. Siahońnia my pastawili čatyry kopki siena. Małyje dzieci — mały kłopat, bolšyje dzieci - bolšy kłopat. Mokry knot nie haryć dobra, a ŭsio traščyć. Abiecaŭ pan pašyć kažuch, i słowa jaho ciopła. Usiu zimačku ŭ adnym kažušku chadžu. Kaladki — haspadarskije paradki. Pryjšli kaladki, bliny dy aładki. U aziarodzie sušycca bob. Na hrudzie wialiki stoh siena. Barančyk złamaŭ nožku. Dzicia špic u kałyscy. My jšli praz les wuzkoj darožkaj.

Poŭnaja łatuška małodziwa. Hrošy kruhły, adtaho i kotki. Žyd kramačku pastawiŭ la swajho panadworku. Kruć, wierć, u čerapočku śmierć. Krupka krupku dahaniaje. Na stužcy kryžyčak wisić. Pčołki źbirajuć miod. Pa łahčynie idučy, nohi pamačyli. Laž na łožku. Dziaciuki z łubkami pajšli ŭ hryby.

№ 5, § 28.

Jon nie pryjaciel naš, a niepryjaciel. Heta stałosia praz niedahlad. Za adnaho bitaha dwoch niabitych dajuć i to nie biaruć. Nie bahabojliwy jon čelawiek, nikoli nie pamože druhomu ŭ biadzie. Nieŭzabawi pry- chadzi nazad. Won wyhaniu, niahodnika, kali nie pa- prawiššia. Tut niedalik u hrašach jość wialiki. Nia cho- češ służyć da hodu, to za niedabyt twoj nie addam usiaje płaty. Nia śpieły jabłyk sarwaŭ, a niedaśpieły. Tut nie łaska, a kryŭda. Papaŭ pad bratniuju niełasku. Nienasyć niejkaja na was napała. Heta dula nia śpiełaja, a zialonaja. Jon z nieachwoćciem pajechaŭ u darohu. My niaświetłyje ludzi, nam prabačyć možna. Jany nia świetłyje ludzi, a ciomnyje. U niaŭmieki ruki kaleki. Skacina wašaja niaŭłomkaja, nijak ułamać nia možna ŭ sasie. Niechaj Boh tabie pamože Nialohkuju hadzinu piereciarpieli my. Tut astalisia maje niedaborki. Žyćciom swaim nam niesławu čyniš.

№6, § 29.

Zajechaŭ-by, kali-b zručyłosia. Jana pieršaja maja niepryjacielka: kab prymieła, u łyžcy-b wady utapiła. Treba-ž było zdarycca hetkamu nieščaściu! Pajšli-b siahońnia kasić, ale doždž pajšoŭ. Kab wiedańnie, dzie pawališsia, walej-by tam sieŭ. Čaho ž wy chočecie ad ich, jany-ž wam ničoha nie abiecali? Jon wyciaŭ-by, kali-b ty nie zatuliŭ mianie. Jakoje-ž heta kresiwo, što ahniu nie daje. Tre było-b zžać siahońnia jačmień, bo pieraśpieje. Kali-b źwieźli snapy ŭ humno, ŭsio było-b dobra. Daj-že, Bože, kab žyta radziło na niwie kopami, na taku ŭmałotam, a ŭ arudzie sporam. Lapiej by- ło-b pracawać doma, čymsia pa świecie badziacca.

“Akańnie” u prawapisie prawiedzieno A. Łuckiewičem pawodłuch ustanoŭlenaha im prawiła.